

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK VI.

ČÍSLO 4.

Kapitán J. KOSTELECKÝ :

O nutnosti předvojenské výchovy.

Všimneme-li si organisace armád evropských států po světové válce a jejich branných systémů, vidíme, že téměř ve všech státech byla zákony nebo nařízeními zavedena zvláštní předvojenská výchova mládeže, nebo že alespoň do uskutečnění této výchovy není již daleko.

Také u nás byl, pokud vím, vypracován návrh zákona o předvojenské výchově. To však bylo již před delší dobou a o dalším osudu tohoto návrhu nebylo pak již řeči. Teprve nedávno jsem četl v novinách zcela krátkou zprávu, že řečený návrh leží u ministerstva školství, že z různých důvodů není možné, aby byl zákonodárným sborům předložen, a že proto ministerstvo národní obrany pracuje o novém návrhu zákona.

Nevím, jaké důvody by znemožňovaly, aby o návrhu zákona, který leží snad u ministerstva školství, bylo alespoň jednáno a aby tím byl učiněn první krok kupředu. Nejde mi také o to, abych v tomto článku po těchto důvodech pátral, nebo je rozebíral. Konstatuji jen, že jsme ve věci předvojenské výchovy mezi všemi evropskými státy hodně pozadu, a — co je nejhorší — že se o ni ani ve veřejnosti, ani v denním tisku nejeví téměř zájem. Je to nepochopitelné, neboť předvojenská výchova mládeže je věcí tak důležitou a naléhavou, že by měla býti v popředí všech otázek, které se týkají obrany našeho státu.

Proč je nutna předvojenská výchova?

Abychom zodpověděli tuto otázku, bude třeba vyřešiti dříve otázky jiné: Je vůbec třeba vojenské výchovy, jinými slovy, je vůbec třeba armád? Je-li třeba vojenské výchovy, kolik občanů státu se jí má účastniti? A konečně, kdy a jak se má občanům řečené výchovy dostati?

První otázku bude beze sporu třeba zodpověděti kladně. Toliko hned po skončení světové války domnívali se národové, jsouce nabaženi vraždění a vysílení válečnými útrapami, částečně také pod dojmem prožitých hrůz, že opětná válka je nemožná. Ale jak je tomu dnes? Myslím, že ani největší optimisté (kromě několika snůlků, jež však by bylo lze po celém světě na prstech spočítati) nevěří již ve věčný mír. Zdá se, že Moltke měl aspoň do jisté míry pravdu, psal-li dne 11. prosince 1880 profesor Bluntschlimu: „Věčný mír je sen a dokonce to není ani hezký sen, a válka je článkem božské prozřetelnosti.“ Podobné citáty bylo by lze nalézt také ve spisech jiných vojenských i nevojenských spisovatelů a filosofů. (Bernhardi, Clausewitz, Kant, Hegel).¹⁾ Dalo by se snad namítati, že cituji jen německé autory, tedy representanty výbojného „Herren-

¹⁾ Viz článek št. Wolf a „Bernhardiova filosofie války a její myšlenkový původ“. Vojenské Rozhledy, roč. V. (1924), čís. 8—9, str. 436 a d.

volku“ a že jiní národové smýšlejí jinak. Ano, ale právě Němci mají pořekadlo, které praví: „Es kann der beste Mensch im Frieden nicht bestehen, wenn es dem bösen Nachbar nicht gefällt.“ A že se Němcům nebude líbiti věčný mír, je jisté. Právě proto jsem citoval jen německé autory, neboť jejich myšlenkami je prochnut téměř celý německý národ, který se nikdy, nikdy nesmíří s podmínkami versailleského míru. Stačí pohled do kteréhokoli německého nebo politického časopisu (namátkou uvádím jen Militär-Wochenblatt, Der Stahlhelm, Politische Wochenschrift, Jugendschriftwarte a j.), abychom se o tom přesvědčili. Není téměř čísla těchto časopisů, aby z něho nebylo lze vyčísti skrytě i neskrytě narážku na „Friedensdiktat“, jak Němci nazývají mírovou smlouvu. Němci se nikdy nevzdají myšlenky na odvetu, leč tehdy, budou-li k tomu svými sousedy donuceni. Donutiti však se dají jen silnými, vždy hotovými armádami svých sousedů. A jedním ze sousedů jsme my.

I kdybychom si však nehleděli jen zvláštní situace našeho státu, jakožto souseda Německa a spojence Francie, lze všeobecně říci, že věčný mír je — určitě alespoň prozatím — utopie.

Nemáme právě v poslední době příklady pro to, že ani čerstvé dojmy světové války nedovedly zabrániti novým válkám? Nebojvalo hned po světové válce touto válkou hodně vyčerpané Turecko s Řeckem? Nebylo v Číně občanské války? Nebojuje dosud Španělsko v Maroku? Nebyla Velká Británie ochotna bojovati v Egyptě? A není neúspěch Ženevského protokolu vlastně také důkazem toho, že sama Rada Společnosti národů nevěří, že by bylo lze zabrániti v budoucnosti válkám, třebaže vůle by byla dobrá?

Myslím proto, že války i v budoucnosti budou. I kdyby se však přece podařilo uskutečniti věčný mír — naše generace, ani příští generace se toho nedočká. Dočká-li se přece, kdož ví, nebude-li to jen za cenu nové války.

Ať je tomu tedy tak nebo jinak, nezbyvá než míti armádu. Kdo by jí neměl, byl by vydán na milost i nemilost svým sousedům, byť i byl sám zosobněná mírumilovnost.

I my tudíž potřebujeme armádu a musíme své občany vojensky vychovávat.

Všimněme si nyní proto druhé otázky: Kolik občanů státu máme vojensky vychováti, jinými slovy, kolik občanů se má za války účastniti obrany státu, ať způsobem jakýmkoli?

Francouzský polní řád (Instruction provisoire sur le service en campagne) ze dne 10. května 1924 praví na str. 31: „Pour ne négliger aucune chance, le chef doit amener à l'ennemi toutes ses forces“, a o něco dále pak: „Tout le chef qui capitule sans avoir épuisé jusqu'au dernier ses moyens de défense, se déshonore et déshonore sa troupe.“

To jsou ovšem pravidla pro bitvu, ofensivní i defenzivní, a týkají se velitele a vojsk armády. Není však pochyby o tom, že řečená pravidla by byla stejně správná, kdybychom v nich místo „velitel“ dosadili „vláda“ a místo „vojsk“ slovo „národ“ nebo „stát“. Pak by bylo lze říci: „Pour ne négliger aucune chance, le gouvernement doit amener à l'ennemi toutes ses forces“ a „Tout le gouvernement, qui capitule sans avoir épuisé jusqu'au dernier ses moyens de défense, se déshonore et déshonore son pays“.

Co však znamená se zřetelem na vládu státu „toutes les forces“ a „moyens de défense“? Je to veškeré obyvatelstvo státu, které by se do posledního muže, ba do poslední ženy mělo účastniti boje.

A tím docházíme k závěru, že je nutné, aby pro budoucí válku byl každý obyvatel státu připraven a vycvičen tak, aby se kdykoli mohl chopiti zbraně a přispěti k vítězství.

Abychom došli k tomuto závěru, není však ani třeba opírat se o slova francouzského polního řádu. Nemůže býti pochyby o tom, že při každém podniku, do kterého se pustíme, zasadíme tolik sil, abychom si zajistili úspěch. Učiníme tak tím spíše, čím vyšší je cíl, jehož chceme dosáhnouti a čím vyšší je cena, o kterou jde. Lze si však představit vyšší cíl a vyšší cenu než bytí nebo nebytí celého národa? A kdo by chtěl pochybovati o osudu našeho národa, kdyby v některé příští válce podlehl? Bylo by nám mnohem hůře, než nám bylo před válkou světovou.

Z toho znovu vyplývá, že v každé válce, ke které bychom snad byli někdy donuceni, budeme musiti nasaditi všechny své síly, že každý občan i občanka budou musiti přispěti ke konečnému výsledku. Nelze tu spoléhati na spojení. Německá slovní hříčka praví: „Wer sich auf andere verläßt, ist verlassen“. Jen na vlastní síly lze spoléhati, jen to, čeho si vlastní silou dobudeme, bude naše. Nelze však také spoléhati na materiál a odbýti požadavek početné silné armády heslem: „Příští válka bude válkou techniky a strojů“. Technika a stroje budou jistě hráti v příští válce význačnou úlohu, tak jako již za světové války. Francouzský řád „Règlement provisoire de manoeuvre d'infanterie“ z 1. února 1920 praví o tom v úvodu: „Válka dokázala, že vůle zvítěziti, která je nezbytná, chceme-li dosáhnouti úspěchu, sama nestačí k vítězství. Je nutné, aby se mohla opírat o materiál, a to o tolik materiálu, kolik je ho možno dodat, využijeme-li do krajnosti zdrojů země. Mimoto se rozumí samo sebou, že řečený materiál musí býti co nejdokonalejší.“

Materiál, tedy různé válečné stroje, však sám nestačí. Francouzská „Instruction sur l'emploi des chars d'assaut“ ze dne 14. července 1918 v tomto smyslu praví: „Vlastnosti tanků by byly bez ceny, kdyby jich nebylo využíváno co nejvíce pěchotou, neboť pěchota je a bude vždy hlavní zbraní. Jen jí přísluší nejvyšší výkon v boji: útok a obsazení terénu.“ Podobně se vyslovuje také shora již citovaný cvičební řád pro pěchotu ze dne 1. února 1920: „Úloha pěchoty v boji zůstala vždy táž: dobývati terénu a udržeti jej.“ Konečně i „Instruction provisoire sur le service en campagne de l'artillerie“ ze dne 15. června 1919 praví k této věci: „Nelze uvažovati o samostatné činnosti dělostřelectva. Jeho činnost je částí manévru, ve kterém dělostřelectvo působí společně s jinými zbraněmi, zvláště s pěchotou.“

Vidíme tedy, že stroje nemohou nahraditi lidi, a nelze pochybovati o tom, že čím více lidí bude, tím lépe. I kdyby však přece někdy ještě došlo k tomu, že by bylo lze se zříci pěchoty, nelze se zříci činnosti lidí ve válce, neboť vždy bude třeba obsluhovati stroje. Čím více pak bude lidí pro tuto obsluhu, tím více strojů bude lze uvést v činnost, tím silnější budeme v budoucí válce.

Shodneme-li se tak na nutnosti pokud možno silné armády, tedy na nutnosti, aby se každý občan a každá občanka účastnili obrany státu, je nutno uznati, že by bylo výhodné, kdyby každý účastník války byl na svou činnost připraven, t. j. řádně vycvičen. A tak docházíme k poslední, ovšem nejtěžší otázce celého problému: Kdy a jak uskutečniti výcvik a výchovu budoucích obránců národa?

Podle předválečných názorů by bylo lze uvažovati v tomto smyslu o dvou způsobech: povolati již v míru veškeré obyvatelstvo,

kteřé by se za války mělo účastníci obrany státu, k vojenské službě, za které by se mu dostalo v každé příčině nutné výchovy a vojenského výcviku, nebo povolati v míru k vojenské službě jen část budoucích obránců, zbytek však vychovati teprve za války.

Vyhovují tyto dva způsoby i za nynějších poměrů? Myslím, že nevyhovují, a pokusím se o to, abych svůj názor odůvodnil.

Dnes není možné, aby byli povoláni již v míru veškerí budoucí obránci státu k vojenské službě. Je to nemožné z finančních důvodů, je to nemožné ze sociálních důvodů a byl by to dokonce nesmysl z národohospodářských důvodů.

Žádný stát by dnes nevydržel finančního nákladu, kterého by vyžadovala mírová armáda, složená ze všech branců, kteří by sloužili tak dlouho, jak by toho bylo třeba, aby se jim dostalo úplné výchovy a vojenského výcviku. Proti tomu by se snad dalo namítati, že tomu tak bylo před světovou válkou v Německu a do jisté míry i v Rakousku, že by tedy tento postup přece byl možný. S touto námítkou však nelze souhlasiti. Jednak byly finanční poměry před válkou jiné než jsou dnes, jednak — a to hlavně, — je poměr počtu branců k počtu obyvatelstva podle dnešních názorů jiný než byl před válkou. Mírová armáda, složená ze všech branců, které dnes pokládáme za schopné vojenské služby, by byla mnohem početnější než mírová armáda před válkou, kdy byly stanoveny pro brance co do jejich zdatnosti mnohem vyšší požadavky. Viděli jsme za války, jak ve všech státech odvodní komise poněkud snižovaly své požadavky a musíme uznati, že i my, půjde-li o napětí všech sil v zájmu naší existence, nebudeme moci býti příliš rigorosní při posuzování tělesné schopnosti našich vojinů. (Jsem dojista dalek toho, žádati při odvodech bezohlednost, která by hraničila až s ukrutností. Ale myslím, že není v zájmu státu a neodpovídá nutnému napětí sil národa, vyloučíme-li na př. při odvodu muže, jemuž schází palec na levé ruce.²⁾ Budeme-li však postupovati při posuzování tělesné schopnosti našich vojinů tak, jak by to bylo v zájmu státu, pak bude branců tolik, že by bylo finančně zhora nemožné, zařaditi je na 18 měsíců do mírové armády. Nebylo by to možné ani při 12měsíční služební době.

Jiný důvod, který lze uvést proti početně velké mírové armádě, tedy proti výchově všech vojenské služby schopných občanů za dlouho trvající presenční služby, je nutný zřetel na národohospodářské poměry a požadavky. V tomto smyslu je vlastně škoda každého muže, kterého bychom v míru povolávali k vojenské službě a je škoda každé minuty, kterou tento muž ztratí ve svém povolání vojenskou službou. Ale uvažíme-li pak, že při mírovém početním stavu 90.000 mužů ztrácíme na poli národohospodářském denně 720.000 pracovních hodin, musíme uznati, že nelze pomýšleti na to, zvýšiti mírový početní stav armády, neboť by to znamenalo další zvýšení řečené ztráty, kterou nelze ničím nahraditi. Naopak, mělo by býti naší snahou, abychom zmenšili tuto ztrátu, která vlastně je jen premií na pojištění našeho bytí, a kterou snad, doufejme, platíme zbytečně.

Nelze-li tedy uskutečniti způsob vojenské výchovy, o němž jsme právě pojednali, všimněme si druhého způsobu, o kterém byla výše zmínka: vycvičiti a vychovati v míru jen část mobi-

²⁾ Podle našich dnešních předpisů zařazuje se takový muž do kategorie B, ačkoli by dojista mohl konati službu se zbraní.

lisované armády, zbytek teprve za války. Tím by bylo lze snížit náklad na mírovou armádu a také ztrátu, kterou utrpíme na poli národohospodářském

Bohužel, však ani tento způsob vojenské výchovy by nevyhovoval. Jednak by se mohlo státi, že by mobilisovaná armáda dostala nově vycvičené vojáky pozdě, dokonce snad by mohlo dojít k tomu, že výcvik by byl vůbec znemožněn, jednak je velké nebezpečí, že by výcvik, konaný teprve za války, nebyl dostatečný a nevyhovoval by požadavkům, které budoucí válka bude klásti na armádu.

Dejme tomu, že by výchova dosud nevycvičených vojinů začala již pátý mobilisační den (prakticky to sotva bude možné) a že potrvá 6 neděl, — to také je třeba pokládati za minimum, — trvalo by za nejpriznivějších podmínek hrubě 8 neděl, než by se první nově vycvičení vojini dostali k operující armádě. Co však se za 8 neděl může státi? Za tuto dobu může operující armáda podlehnouti v několika bitvách, a proč? Protože nebyla dostatečně silná. Mohlo by se dokonce státi, že operující armáda podlehne zcela, že nepřítel obsadí naše území, a že vůbec znemožní dokončení výcviku. Ale i kdyby nedošlo k tak nepříznivým událostem, a provádění výcviku by bylo možné, nelze s vojenského hlediska souhlasiti s výchovou vojinů, která by se konala teprve za války. I kdyby nepřítel nerušil přímo výcvik, nebylo by možné vycvičiti najednou, t. j. v jednom údobí, veškeré muže, kteří by se měli účastniti obrany státu. Jejich množství by bylo, využijeme-li všech boje schopných mužů, příliš veliké, než aby stačil počet instruktorů, které budeme mít. Nezbude, než vycvičiti je v několika po sobě jdoucích údobích, a odesílati je k operující armádě po částech, jakmile výcvik jednotlivých částí bude ukončen. Jaké to však by mohlo míti následky, lze nejlépe znázorniti na zcela schematickém příkladu: Dejme tomu, že bychom byli donuceni k válce s protivníkem, který by při úplném využití svého obyvatelstva mohl postaviti operující armádu o 200.000 mužích, zatím co my bychom mohli za stejných podmínek mít armádu o 300.000 mužích. Náš protivník však má organizaci takovou, že jeho 200.000 mužů je již 20. den po mobilisaci schopno operovati, kdežto my máme jen 100.000 mužů, a dalších 100.000 dostaneme pokaždé teprve až po 8 nedělích. Co se stane? Ačkoli jsme početně silnější, bude na počátku operací nepřítel v přesile. Naše armáda utrpí porážku a také ztráty. Nebude-li porážka rozhodující, udrží se snad do příchodu prvních doplňků. Ale i pak ještě bude početně slabší než armáda protivníková a je vydána po 8 neděl nebezpečí nové porážky. Teprve po těchto 8 nedělích by snad nabyla početní převahy, ale jaké škody jsme zatím utrpěli? Ztráty na lidských životech, ohromný pokles morálky, vyvolaný nepříznivým výsledkem bitev nebo třeba jen ústupem a konečně i ztráty hmotné, neboť i kdybychom konečně zvítězili, dojde k tomuto vítězství nejdříve asi 4 měsíce po mobilisaci, zatím co by celá válka snad mohla být skončena za jeden měsíc, kdybychom svou početní převahu byli mohli uplatniti hned po mobilisaci.

Druhý důvod, který lze uplatniti proti výchově, která by se konala teprve za války, je ten, že by nám taková, při nejlepší vůli překotná výchova, prováděná nedostatečným množstvím instruktorů, nedala vojáky, jakých je v nynějších válkách třeba. Balck

o tom praví:³⁾ „Pro výcvik u náhradního praporu bylo vyhrazeno hrubě 8 neděl, z toho 4 neděle pro výcvik v rotě. Za tuto krátkou dobu nebylo ovšem lze vykonati nic důkladného. Nejobtížnější bylo nahrazování velitelů, třebaže náhradní prapory zahájily velmi brzy výcvik mladých mužů, kteří se hodili pro důstojnická místa. Dostalo-li se mladé mužstvo do rámce dobře vycvičených oddílů, vzrůstala poněkud jeho válečná zdatnost. Byl to však klam, domníval-li se někdo, že tak krátký výcvik postačí, aby byl vytvořen oddíl válečně cenných mužů. Lze sice dosáhnouti vnějších, oku laika lahodících výsledků výcviku, nelze však dosáhnouti celistvosti a vnitřní struktury, čímž teprve je zaručena bojová hodnota vojsk.“

Dalo by se snad namítnouti, že za celé světové války se vlastně výcvik konal tímto způsobem, a že to šlo. Ano, šlo to, ale jen proto, že to musilo jíti, že prostě nebylo jiného východiště. Nikdo však nemůže tvrditi, že poměry byly ideální, a že mužstvo, které se dostalo po krátkém výcviku na frontu, bylo dokonalé. Bylo-li výcvikové doby důkladně využito, podařilo se snad naučiti muže zacházeti se zbraněmi, byla mu povrchně i vštípena základní pravidla boje, ale doista nebylo možné dáti mu onu vnitřní morální hodnotu, na které za boje tolik záleží. Morálka je z nejdůležitějších podmínek úspěchu. Bez morálky ani sebe hojnější a dokonalejší materiál, ani důkladný výcvik nemají ceny. V tom jsou všichni vojenští spisovatelé za jedno. Tak psal francouzský plukovník de Grandmaison ještě před světovou válkou⁴⁾: „Není třeba se obávat zdokonalených ničících strojů a bráti je v úvahu proto, že více usmrcují, — opak toho je pravda, — nýbrž proto, že působí silnějším dojmem. Chceme-li jich užívat, bude třeba více udatnosti a pevnosti než kdy jindy, a více než kdy jindy bude záležitosti vítězství nebo porážka na rozdíl v morálce obou protivníků.“ Náš cvičební řád pro pěší vojsko praví na str. 29: „Mrvní výchova je základ celé vojenské služby“ a na str. 227 „Hodnota péchoty závisí na její udatnosti a hlavně na její mravní jakosti...“ Podobně se vyslovuje Bernhardt⁵⁾: „Morální činitelé vždy rozhodovali o výsledku války, vlastně ještě dříve, než válka začala. Tento význam morálních činitelů nepomine. Proti nim je vše ostatní, organisace, počet, výzbroj, ba i vedení, podřadné.“ Konečně i ruský generální poručík Adaridi praví⁶⁾: „Člověk zůstal i za dnešních dob nejdůležitějším činitelem boje, stejně jako jím byl dříve.“

Náš cvičební řád klade zvláštní důraz na mravní výchovu tučně tištěnou větou na str. 29: „Voják musí býti proniknut vědomím povinnosti a nutností nasaditi i život pro blaho a svobodu vlasti.“

Lze však vštípit muži toto vědomí teprve za války za osm neděl? Zvláště tehdy, nastoupil-li výcvik a vojenskou službu s názory, které se tomuto vědomí mnohdy více méně přičí? Myslím, že nikoliv.

Vidíme tedy, že i druhý způsob výchovy vojinů, t. j. výchova, jež by se konala teprve za války, nevyhovuje.

³⁾ Balck, Entwicklung der Taktik im Weltkriege. Verlag R. Eisenschmidt, Berlin 1922

⁴⁾ Colonel de Grandmaison: Dressage de l'Infanterie en vue du combat offensif. Paris 1916, 7. vyd. (Berger-Levrault).

⁵⁾ v. Bernhardt: Vom Kriege der Zukunft. Nach den Erfahrungen des Weltkrieges. Berlin 1920.

⁶⁾ K. Adaridi: Taktische Verwendung der Maschinengewehre. Berlin 1925.

Shrneme-li pak veškeré dosavadní úvahy, dospíváme k těmto poznatkům:

1. Přípravy k obraně státu, tedy k utvoření armády jsou, třeba je dotýcný stát velmi mírumilovný, nutné.

2. V zájmu státu je, aby tyto přípravy byly co nejdokonalejší a nejrozsáhlejší, aby tedy veškeré obyvatelstvo bylo neustále hotovo účastniti se boje.

3. Výcvik veškerého obrany schopného obyvatelstva podle dosavadních způsobů (presenční služba, výcvik teprve za války) je však nemožný nebo nevyhovuje.

Je tu tedy jednak přesně vymezený požadavek, jednak však nemožnost, splniti jej podle dosavadních zvyklostí. Co tedy dělati? Nezbyvá, než nalézt novou cestu, a ta je, podle mého názoru, jediné v předvojenské výchově.

Jediné předvojenská výchova nám poskytuje možnost, abychom vychovali veškeré obyvatelstvo, muže i ženy, do 20. roku jejich věku tělesně a hlavně mravně tak, abychom jich všech mohli užítí k obraně státu, bude-li toho třeba.

Jsem si toho vědom, že problém předvojenské výchovy je velmi těžký. V žádném podniku však není překážek, jež by nebylo lze překonati a tak i obtíže, které se vyskytnou při řešení problému předvojenské výchovy, bude lze odstraniti. Je jen třeba, aby každý občan státu si byl vědom nutnosti této výchovy, aby si byl vědom, že jen tehdy budeme silni, dovedeme-li alespoň pro obranu státu podřídití zájmy jednotlivců a zájmy stran zájmům státu a že si obětmi, které přinese národ předvojenskou výchovou, ušetříme jiné, pravděpodobně větší a těžší oběti, k nimž bychom asi byli donuceni, kdybychom se dostali bez náležité přípravy do války.

Budeme-li mítí důkladnou předvojenskou výchovu, které by se účastnili muži i ženy mladší než 20 let, bez zřetele na to, budou-li později uznáni schopnými pro vojenskou službu nebo ne, vykonali jsme nejdůležitější věc v zájmu obrany našeho státu. Ať je branná soustava jakákoli, předvojenská výchova vždy nám bude na prospěch. Předvojenská výchova nikterak nevyžaduje změny branné soustavy, neboť naprosto nepodmiňuje, že by se každý občan, který se účastnil předvojenské výchovy, m u s i l také státi vojákem. Cena předvojenské výchovy je v tom, že se každý občan m ů ž e státi vojákem, bude-li to nutné, a že pak ve své úloze vojáka bude lépe vyhovovati, než kdyby se stal vojákem bez dřívější výchovy. Předvojenská výchova, zvláště mravní, za které by dítě již od 7. nebo 8. roku svého věku jaksi neustále slyšelo: „Jsi na světě hlavně proto, aby ses za svůj národ obětovalo“, usnadní značně čistě vojenskou výchovu, ať už by se pak konala za presenční služby, nebo teprve za války. Vždy však budeme mítí možnost opřít se při obraně státu o veškeré obyvatelstvo a naplnouti tak do krajností své síly, jak by toho snad mohlo býti někdy třeba v zájmu našeho bytí či nebytí. I kdyby však k tomuto krajnímu napětí sil nemusilo dojít, nebude práce, věnovaná předvojenské výchově, nikdy ztracena, neboť tělesná zdatnost a mravní vyspělost nemůže býti na škodu žádnému národu ani v nevojenském životě.